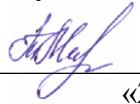

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет права, бізнесу та адміністрування
Кафедра загальноправових дисциплін та державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. завідувача кафедри

 доц. Т.М. Мілова
«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 21 (ПП 1.2.1.14) АГРАРНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 08 Право

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 081 Право

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Право

(назва)

Форма навчання денна, заочна

(денна, заочна.)

2025 – 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «**Аграрне і земельне право**» розроблена на основі освітньо-професійної програми «**Право**», навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня **бакалавра** за спеціальністю **081 Право**.

(шифр і назва спеціальності)

Розробники: Чернік С.Д., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін та державного управління.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри доцент кафедри загальноправових дисциплін та державного управління
Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

В.о.завідувача кафедри загальноправових дисциплін
та державного управління

(підпис)

Т.М. Мілова
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисциплін «Аграрне і земельне право» для студентів спеціальності «081 Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. ЦДУ імені В. Винниченка, 2025.

© Чернік С.Д., 2025.
© ЦДУ імені В. Винниченка, 2025.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 08 Право	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання -	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 150		2-й	2-й
		Семестр	
		4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 5	Освітня програма: Право	Лекції	
		30 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	32 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		88 год.	128 год.
		Індивідуальні завдання:	
		-	
		Вид контролю:	
		Екзамен	Екзамен

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Аграрне і земельне право» – формування цілісного, системного уявлення про актуальні теоретичні проблеми земельного та аграрного права, їх взаємозв'язку з теоретичними і практичними проблемами в рамках інших галузей права (цивільне право, адміністративне право тощо), а також здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у аграрному та земельному праві або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Завдання навчальної дисципліни «Аграрне і земельне право»:

- вивчення системи чинного аграрного і земельного законодавства та проблем у сфері регулювання аграрних та земельних відносин;
- набуття навичок застосування аграрного і земельного законодавства у правозахисній, правозастосовній, науковій та іншій діяльності;
- формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які

сприятимуть вибору позитивної поведінки у сучасному світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	фахові
здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності (ІК) .	
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1); - здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК2); - знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3); - здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7); - прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК15); - здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності (ЗК16).	- цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи (ФК3); - здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти (ФК11); - здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (ФК12); - здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (ФК13); - здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (ФК-16).

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин **(ПРН1)**;
- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел **(ПРН3)**;
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю **(ПРН5)**;
- оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему **(ПРН6)**;
- вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології **(ПРН10)**;
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права **(ПРН13)**;
- вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних **(ПРН15)**;
- працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди **(ПРН17)**;
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів **(ПРН19)**;
- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки **(ПРН20)**;
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях **(ПРН22)**.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Аграрне право

Тема 1. Загальні положення аграрного права

Поняття і предмет аграрного права. Методи регулювання в аграрному права. Основні принципи аграрного права. Система аграрного права. Джерела аграрного права. Загальна характеристика аграрних правовідносин. Співвідношення аграрного права із суміжними галузями права.

Тема 2. Державне регулювання сільського господарства в Україні.

Поняття і особливості агропромислового комплексу та сільськогосподарського господарства. Правові засади державної регулятивної діяльності і сільськогосподарському господарстві. Система і повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільськогосподарського господарства.

Тема 3. Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства

Загальні засади правового статусу суб'єктів аграрного господарювання. Правове становище державних та комунальних сільськогосподарських підприємств. Правове становище сільськогосподарських товариств. Правовий статус сільськогосподарського кооперативу. Правове становище фермерських господарств. Правове становище ведення особистих сільських господарств.

Тема 4. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників.

Поняття і сутність виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання. Особливості планування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Загальна характеристика фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств

Тема 5. Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності.

Правове регулювання племінної справи в галузі тваринництва. Особливості правового регулювання вироблення рибної продукції. Правове регулювання ветеринарної медицини. Правове регулювання вирощування і реалізації високопродуктивних зернових культур. Селекційна робота та правова охорона прав на сорти рослин. Правове регулювання захисту рослин.

Тема 6. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Правове регулювання використання надр у сільському господарстві. Правове регулювання водокористування у сільському господарстві. Правове регулювання лісокористування у сільському господарстві.

Тема 7. Договірні відносини в сільському господарстві.

Поняття та особливості аграрно-договірних зобов'язань. Договірні відносини у сфері виробничо-технічного, гідромеліоративного та інших видів обслуговування аграрних товаровиробників. Договірні відносини з реалізації сільськогосподарської продукції. Біржові угоди. Договірні орендні відносини.

Тема 8. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства

Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства. Правопорушення як підстави юридичної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність за аграрні правопорушення. Цивільно-правова

відповідальність за порушення аграрного законодавства. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства. Кримінальна відповідальність за порушення аграрного законодавства.

Розділ 2. Земельне право

Тема 9. Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права

Історія земельного права України. Поняття і предмет земельного права. Методи регулювання в земельному праві. Основні принципи земельного права. Система і джерела земельного права. Співвідношення земельного права із суміжними галузями права.

Тема 10. Право власності на землю

Поняття та основні ознаки права власності на землю. Право приватної власності на землю. Право комунальної власності на землю. Право державної власності на землю. Право власності на землю іноземних громадян, іноземних юридичних осіб та іноземних держав. Право спільної власності на землю. Права та обов'язки власників земельних ділянок.

Тема 11. Право користування землею

Поняття права користування землею. Право постійного користування землею. Оренда землі. Суб'єкти і об'єкти права користування землею. Право оренди земельною ділянкою. Закон України "Про оренду". Порядок передачі земельних ділянок в оренду. Договір оренди, його зміст, дотримання умов договору. Право концесіонера на земельну ділянку.

Порядок з надання земельних ділянок державної або комунальної власності у постійне користування. Права і обов'язки землекористувачів. Обов'язки підприємств, установ та організацій, що проводять розвідувальні роботи. Документи, що посвідчують право користування землею.

Тема 12. Обмеження прав на землю.

Поняття і види обмежень прав на землю. Земельний сервітут як форма обмеження прав на землю. Право добросусідства. Обмеження прав на земельну ділянку в інтересах третіх осіб та в суспільних інтересах. Охоронні і санітарні зони. Санітарно-захисні зони. Зони особливого режиму використання земель. Договори обмежень. Зміст, призначення та вимоги до укладання і оформлення договору.

Тема 13. Набуття і реалізація прав на землю.

Умови і порядок набуття прав на землю. Виникнення та оформлення прав на землю. Особливості цивільно-правового обігу земельних ділянок. Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою. Умови і порядок придбання і передачі земельних ділянок громадянам. Умови і порядок надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування та в оренду. Виникнення та посвідчення прав на земельну ділянку. Підстави припинення прав на землю. Порядок вирішення земельних спорів.

Тема 14. Управління в галузі земельних відносин.

Повноваження державних органів у галузі земельних відносин. Поняття і зміст землеустрою як функції управління земельним фондом. Завдання і зміст землеустрою. Організація та порядок здійснення землеустрою. Землевпорядний процес і його основні стадії. Розгляд і затвердження землевпорядних проектів. Державний земельний кадастр. Завдання ведення державного земельного кадастру. Юридичне значення складових частин державного земельного кадастру

Кадастрове зонування, кадастрові зйомки, бонітування ґрунтів, економічна і грошова оцінка земель, державна реєстрація земельних ділянок, облік кількості і якості земель. Контроль за використанням та охороною земель.

Тема 15. Склад та категорії земель України

Склад та цільове призначення земель України. Землі сільськогосподарського призначення. Землі житлового та громадської забудови. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення. Землі рекреаційного призначення. Землі історико-культурного призначення. Землі лісгосподарського призначення. Землі водного фонду. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Тема 16. Правове регулювання плати за землю

Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю. Пільги щодо плати за землю. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Тема 17. Охорона земель

Поняття та зміст правової охорони земель земельних ресурсів. Зміст і завдання охорони земель. Правова охорона земель як просторово-територіального базису. Особливості правової охорони ґрунтів. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів. Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами, охорона ґрунтів. Правовий режим екологічно-уражених земель. Використання техногенно забруднених земель.

Тема 18. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Правопорушення як підстави юридичної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність за земельні правопорушення. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства. Адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Ус ьог о	у тому числі					У сь ог о	у тому числі				
		л	п	л а б .	і н д .	С Р С		л	п	л а б .	і н д .	СР С
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Аграрне право												
Тема 1. Загальні	8	2				6	9	2				7

положення аграрного права												
Тема 2. Державне регулювання сільського господарства в Україні	8	2	2			4	9	2				7
Тема 3. Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	10	2	4			4	9	2				7
Тема 4. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників.	9	2	2			5	8					8
Тема 5. Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	9	2	2			5	9		2			7
Тема 6. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	8		2			6	8					8
Тема 7. Договірні відносини в сільському господарстві	9	2	2			5	9	2				7
Тема 8. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства	9	2	2			5	9					9
Разом за Розділом 1	70	14	16			40	70	6	4			60
Розділ 2. Земельне право												
Тема 9. Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права	8	2				6	8	2				6
Тема 10. Право власності на землю	8	2	2			4	8	2				6
Тема 11. Право користування землею	8	2	2			4	8		2			6
Тема 12. Обмеження прав на землю	8	2	2			4	8	2				6
Тема 13. Набуття і реалізація прав на землю	8	2	2			4	8	2				6

Тема 14. Управління в галузі земельних відносин	8	2	2			4	8					8
Тема 15. Склад та категорії земель України	8		2			6	8		2			6
Тема 16. Правове регулювання плати за землю	8		2			6	8					8
Тема 17. Охорона земель	8	2	2			4	8					8
Тема 18. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	8	2				6	8					8
Разом за Розділом 2	80	16	16			48	47	8	4			68
Усього годин	150	30	32			88	150	14	8			128
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-				-	-					-
Усього годин:												

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні положення аграрного права	2
2	Державне регулювання сільського господарства в Україні	2
3	Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	2
4	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників	2
5	Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	2
6	Договірні відносини в сільському господарстві	2
7	Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства	2
8	Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права	2
9	Право власності на землю	2
10	Право користування землею	2
11	Обмеження прав на землю	2
12	Набуття і реалізація прав на землю	2
13	Управління в галузі земельних відносин	2
14	Охорона земель	2

15	Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	2
	Разом	30

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні положення аграрного права	2
2	Державне регулювання сільського господарства в Україні	2
3	Договірні відносини в сільському господарстві	2
4	Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права	2
5	Право власності на землю	2
6	Обмеження прав на землю	2
7	Набуття і реалізація прав на землю	2
	Разом	14

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Державне регулювання сільського господарства в Україні	2
2	Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	4
3	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників.	2
4	Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	2
5	Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	2
6	Договірні відносини в сільському господарстві	2
7	Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства	2
8	Право власності на землю	2
9	Право користування землею	2
10	Обмеження прав на землю	2
11	Набуття і реалізація прав на землю	2
12	Управління в галузі земельних відносин	2
13	Склад та категорії земель України	2
14	Правове регулювання плати за землю	2
15	Охорона земель	2
	Разом	32

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	2
2	Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	2
3	Право користування землею	2
4	Склад та категорії земель України	2
	Разом	8

4.3. Теми лабораторних занять

Не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні положення аграрного права	6
2	Державне регулювання сільського господарства в Україні	4
3	Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	4
4	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників.	5
5	Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	5
6	Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	6
7	Договірні відносини в сільському господарстві	5
8	Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства	5
9	Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права	6
10	Право власності на землю	4
11	Право користування землею	4
12	Обмеження прав на землю	4
13	Набуття і реалізація прав на землю	4
14	Управління в галузі земельних відносин	4
15	Склад та категорії земель України	6
16	Правове регулювання плати за землю	6
17	Охорона земель	4
18	Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	6

	Разом	88
--	-------	----

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні положення аграрного права	7
2	Державне регулювання сільського господарства в Україні	7
3	Організаційно-правові форми суб'єктів аграрного господарства	7
4	Правове регулювання виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників.	8
5	Правове регулювання здійснення окремих видів сільськогосподарської діяльності	7
6	Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві	8
7	Договірні відносини в сільському господарстві	7
8	Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства	9
9	Предмет, метод, принципи, система та джерела земельного права	6
10	Право власності на землю	6
11	Право користування землею	6
12	Обмеження прав на землю	6
13	Набуття і реалізація прав на землю	6
14	Управління в галузі земельних відносин	8
15	Склад та категорії земель України	6
16	Правове регулювання плати за землю	8
17	Охорона земель	8
18	Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	8
	Разом	128

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Аграрне і земельне право» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий

штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти. Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проєкти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- завдання на лабораторному обладнанні, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок,

умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського заняття; результати тестування тощо.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми розділу на **семінарському занятті – 3 бали:**

3 б. ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

2 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні неточності у викладі теоретичного матеріалу.

1 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

До 2-х балів ставиться студенту, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми розділу, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

1 бал одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0 балів**.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

З дисципліни «**Аграрне і земельне право**» як форму підсумкового (семестрового) контролю передбачено екзамен.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: сума балів за кожен розділ (у т.ч. бали за самостійну роботу) + бали, отримані студентом на екзамені.

У разі, якщо здобувач подав декларацію про визнання результатів неформального та /або інформального навчання стосовно певного освітнього компонента ОП, оцінювання відбувається відповідно до Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в

Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затвердженого вченою радою університету, протокол № 9 від 26 грудня 2022 р.). Результати навчання та компетентності, що можуть бути визнані в межах цього освітнього компонента, можна досягати та здобувати в системі неформальної освіти під час участі в тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, дистанційних курсах, стажуваннях тощо, що підтверджено відповідним документом (дипломом, сертифікатом, свідоцтвом под.). – пункти 1.5, 1.6, 1.9, 1.10 названого Порядку.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Поняття і предмет земельного права
2. Методи регулювання в земельному праві
3. Основні принципи земельного права
4. Система земельного права
5. Джерела земельного права
6. Земельні правовідносини
7. Поняття та основні ознаки права власності на землю
8. Право приватної власності на землю
9. Право комунальної власності на землю
10. Право державної власності на землю
11. Права та обов'язки власників земельних ділянок
12. Поняття і види права землекористування
13. Право постійного землекористування
14. Право орендного землекористування
15. Право концесійного землекористування
16. Права та обов'язки землекористувачів
17. Поняття та види обмежень прав на землю
18. Земельний сервітут як форма обмеження прав на землю
19. Право добросусідства
20. Обмеження прав на земельну ділянку в інтересах третіх осіб та в суспільних інтересах
21. Умови і порядок набуття прав на землю
22. Особливості цивільно-правового обігу земельних ділянок
23. Підстави припинення прав на землю
24. Порядок вирішення земельних спорів
25. Повноваження державних органів у галузі земельних відносин
26. Поняття і зміст землеустрою
27. Державний земельний кадастр
28. Контроль за використанням та охороною земель
29. Склад та цільове призначення земель України
30. Землі сільськогосподарського призначення
31. Землі житлової та громадської забудови
32. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення
33. Землі оздоровчого призначення

34. Землі рекреаційного призначення
35. Землі історико-культурного призначення
36. Землі лісогосподарського призначення
37. Землі водного фонду
38. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення
39. Загальні правові засади плати за землю
40. Земельний податок. Орендна плата за землю
41. Поняття та зміст правової охорони земельних ресурсів
42. Правова охорона земель як просторово-територіального базису
43. Особливості правової охорони ґрунтів
44. Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства
45. Дисциплінарна відповідальність та цивільно-правова відповідальність за земельні правопорушення
46. Адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства
47. Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства
48. Поняття і предмет аграрного права
49. Методи регулювання в аграрному праві
50. Принципи аграрного права
51. Система аграрного права
52. Джерела аграрного права
53. Аграрні правовідносини
54. Поняття, завдання та основні напрямки державного регулювання сільського господарства в Україні
55. Форми й методи регулятивної діяльності державних органів у сільському господарстві
56. Система та повноваження державних органів, які здійснюють регулювання сільського господарства
57. Органи державного контролю та інспекції в АПК
58. Загальні засади правового статусу суб'єктів аграрного господарювання
59. Правове становище державних та комунальних сільськогосподарських підприємств
60. Поняття та види сільськогосподарських кооперативів. Правові умови та порядок їх створення.
61. Правовий режим майна та землі сільськогосподарського кооперативу. Органи управління та контролю сільськогосподарського кооперативу.
62. Поняття і загальна характеристика правового становища господарських товариств в АПК.
63. Правовий статус сільськогосподарських акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю.
64. Поняття і основні ознаки фермерського господарства. Законодавчі основи створення і діяльності фермерських господарств.
65. Право власності фермерських господарств. Трудові відносини у фермерському господарстві.

66. Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.
67. Поняття і сутність виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання
68. Планування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств
69. Правове регулювання племінної справи в галузі тваринництва.
70. Особливості правового регулювання вироблення рибної продукції.
71. Правове регулювання ветеринарної медицини.
72. Селекційна робота та правова охорона прав на сорти рослин.
73. Правове регулювання захисту рослин.
74. Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві
75. Правове регулювання використання надр у сільському господарстві
76. Правове регулювання водокористування в сільському господарстві
77. Правове регулювання лісокористування в сільському господарстві
78. Особливості договірних зобов'язань у сільському господарстві та їх класифікація
79. Договори щодо реалізації сільськогосподарської продукції
80. Вимоги що ставляться до якості сільськогосподарської продукції та яка її правова регламентація
81. Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства
82. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність за порушення аграрного законодавства
83. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства
84. Кримінальна відповідальність за порушення аграрного законодавства

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота	ІНДЗ	Разом	40	100
T1-8	T9-18					
26	28					
		6	-	60		

T1, T2 ... T18 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно	незараховано

1-34	незадовільно	незараховано
------	--------------	--------------

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінальний кодекс України від 1 вересня 2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12>.
8. Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>.
9. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-12>.
10. Про пестициди та агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80>.
11. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22. 02. 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1478-14>.
12. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>.
13. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/962-15>.
14. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
15. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17 жовтня 1990 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
16. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1087-15>.
17. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10 квітня 1992 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2265-12>.
18. Про кредитні спілки: Закон України від 14 липня 2023 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.

19. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14 лютого 1992 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>.
20. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21 липня 2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>.
21. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/973-15>.
22. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/742-15>.
23. Про оренду землі: Закон України від 6 жовтня 1998 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
24. Про оцінку земель: Закон України від 11 грудня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1378-15>.
25. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
26. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/963-15>.

Основна

1. Аграрне право : підручник / [Т. В. Курман (керівниця авт. кол.), Ю. Ю. Бакай, В. І. Гордєєв та ін.] ; за ред. Т. В. Курман ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. —472 с.
2. Аграрне право : підручник / [В. М. Корнієнко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., змін.. Харків : Право, 2021. 416 с.
3. Аграрне право України : навч. посіб. / [Т. Є. Харитоновна та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук Т. Є. Харитоновної, проф. І. І. Каракаша ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Юридична література, 2017. 434 с.
4. Боднарчук О. Г.. Земельне право [Текст] : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. 445 с.
5. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с
6. Дуравкіна Н.І. Земельне право у схемах і таблицях : навч. посіб. / Н.І. Дуравкіна ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : Мрія , 2018. 99 с.
7. Земельне право : підручник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2021. 385 с
8. Земельне право : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2023. 592 с.
9. Корнєєв Ю. В. Земельне право України: навчальний посібник. К.:ЦУЛ, 2025. 130 с.
10. Потапенко С. А. Земельне право України : навч. посіб. / С. А. Потапенко ; Акад. праці, соц. відносин і туризму. Київ : Ліра-К, 2023. 559 с.

Допоміжна

1. Бондар О. Г. Публічне управління у сфері використання та охорони земель в Україні: актуальні проблеми правового та інституційного забезпечення. *Право України*. 2020. № 5. С. 43-62.
2. Бутенко Є. В. Моніторинг та охорона земель в умовах цифрової трансформації. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2023. № 3. С. 44-60.
3. Гафурова О. В. Сільськогосподарські кооперативи як суб'єкти аграрних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 82(2). С. 53-57.
4. Гафурова О.В. Сільськогосподарські кооперативи як суб'єкти аграрних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 82(2). С. 53-57.
5. Долинська М.С. Принципи земельного права України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 121-125.
6. Долинська М. Поняття сім'ї в аграрному праві. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2021. Т. 8, № 1. С. 110-116.
7. Дрозд І. В. Поняття оформлення прав на землю в земельному праві України. *Правова держава*. 2023. Вип. 34. С. 759-771.
8. Ігнатенко І. В. Правове регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні: порівняльний аналіз з країнами ЄС. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки*. 2023. № 10. С. 62-67.
9. Коваленко Т. О. Юридична природа майнового паю як об'єкта аграрних правовідносин. *Публічне право*. 2019. № 3. С. 140-149.
10. Коваленко Т.О. Перспективи розвитку аграрного законодавства України в контексті Європейського зеленого курсу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 133-140.
11. Кондратенко Д. Ю. Правове регулювання правовідносин у сфері обліку земель. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 2. С. 100-105.
12. Корнієнко Г. С. Правові обмеження у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 288-292.
13. Кулинич П. Ф. Цифрова трансформація земельного законодавства України як напрям його модернізації: стан і перспективи. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 88-94.
14. Кульчій І. М. Правові виклики державної аграрної політики України в умовах євроінтеграції. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 126-135.
15. Латишева В.В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи як суб'єкти аграрних правовідносин. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки*. 2020. № 4(1). С. 66-72.
16. Михайловський О. М. Щодо проблем класифікації суб'єктів аграрного права. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 11(4). С. 4-7.
17. Мірошніченко А. М. Земельна ділянка як об'єкт права: абстракція чи реальність? *Право України*. 2020. № 5. С. 91-105.
18. Мірошніченко А. М. Право власності на земельні ділянки в Україні . *Цивілістична платформа*. 2024. № 1. С. 77-108.

19. Нешик О. С. Правовий режим майна фермерського господарства. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 1. С. 139-150.
20. Ніколов Д. П. Правові проблеми захисту володіння земельною ділянкою під об'єктом нерухомості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 68. С. 67-74.
21. Сокол М. В. Земельна ділянка як об'єкт аграрних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2019. Вип. 59(2). С. 11-14.
22. Страпчук С. І. Особливості сталого розвитку аграрного сектору та його нормативно-правове забезпечення. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2021. № 2(1). С. 220-236.
23. Терьошкіна А. Д. Правове становище аграрної біржі України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11(2). С. 37-40.
24. Туєва О. М. Сучасний стан та тенденції правового регулювання адаптивних форм аграрного виробництва. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5. С. 80-85.
25. Уркевич В. Ю. Право постійного користування земельною ділянкою: проблеми теорії та практики. *Право України*. 2020. № 5. С. 143-157.
26. Чернік С.Д. Земельна правосуб'єктність юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства іноземної держави. *Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 17 листопада 2022 року. Частина 1*. Кропивницький, 2022. С.47-49.
27. Чернік С.Д. Особливості земельної правосуб'єктності громадян України, іноземців та осіб без громадянства. *Наукові записки. Серія : Право*. 2022. Випуск 13. Кропивницький, 2022. С.57-61.
28. Чернік С.Д. Сталий розвиток як основа екологічної політики України. *Наукові записки. Серія: Право / Ред. Кол.: Є. Ю. Соболь, В. Г. Гриценко, О. В. Батанов та ін. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2020. Випуск 9. С.64-68.*
29. Шарапова С. В. Окремі питання співвідношення державного земельного кадастру та моніторингу земель. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 298-301.
30. Шарапова С.В., Кашкіна В.А. Деякі питання правового режиму земель природно-заповідного фонду. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 203-207.
31. Шудров В. С. Агроінноваційна політика як правова категорія: поняття та основні напрями агроінноваційного розвитку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5. С. 86-92.
32. Шульга М.В. Право спільної часткової власності на земельну ділянку в земельно-правовій доктрині України. *Право України*. 2020. № 5. С. 116-127.
33. MacKenzie J.-A., Phillips M. Textbook on Land Law. Oxford University Press, 2006. 623 p.
34. Vranken, L., Tabeau, E., Roebeling, P. and Ciaian, P., Agricultural land market regulations in the EU Member States, EUR 30838 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, P. 43-44.

Інформаційні ресурси

(перелік інформаційних ресурсів)

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
4. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського URL: <http://library.kr.ua/>
5. Наукова бібліотека Центральноукраїнського державного університету ім. В.Винниченка URL: <https://cusu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/struktura-biblioteku>
6. Сайт Верховної Ради України (законодавство). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>
7. Сайт журналу «Право України». URL: <http://pravoua.com.ua/http://www.ligazakon.ua/>
8. Українська правнича фундація. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0010079>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022; №7 від 05.02.2024; №13 від 28.04.2025).